

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

10 февруари 2022 година*

„Преюдициално запитване — Валидност — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Компетентност за разглеждане на иск за развод — Член 18 ДФЕС — Регламент (ЕО) № 2201/2003 — Член 3, параграф 1, буква а), пето и шесто тире — Разлика в продължителността на периодите на пребиваване, изисквани, за да се определи компетентният съд — Диференциране между пребиваващо лице, което е гражданин на държавата членка на сезирания съд, и пребиваващо лице, което не е гражданин на тази държава — Дискриминация, основана на гражданство — Липса“

По дело C-522/20

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) с акт от 29 септември 2020 г., постъпил в Съда на 19 октомври 2020 г., в рамките на производство по дело

ОЕ

срещу

VY,

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: А. Prechal, председател на втори състав, изпълняваща функцията на председател на трети състав, J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi (докладчик) и N. Wahl, съдии,

генерален адвокат: M. Szpunar,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за Съвета на Европейския съюз, от М. Balta и Т. Naas, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от М. Wasmeier и М. Wilderspin, в качеството на представители,

* Език на производството: немски.

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до валидността на член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с които се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183), и до последиците, които могат да произтекат от евентуалната невалидност на тази разпоредба.
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между ОЕ и съпругата му VY по повод на иск за разтрогване на брака им, предявен пред австрийските съдилища.

Правна уредба

- 3 Съгласно съображение 12 от Регламент (ЕО) № 1347/2000 на Съвета от 29 май 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност за децата на двамата съпрузи (ОВ L 160, 2000 г., стр. 19), който е отменен с Регламент № 2201/2003, считано от 1 март 2005 г.:

„Критериите за компетентност, приети в настоящия регламент, се основават на принципа, че трябва да съществува действителна връзка между заинтересованото лице и държавата членка, която упражнява компетентността. Решението да бъдат включени някои критерии, е в съответствие с обстоятелството, че те съществуват в различни вътрешни правни системи и че се приемат от другите държави членки“. [неофициален превод]

- 4 Съгласно съображение 1 от Регламент № 2201/2003:

„Европейската общност си поставя за цел създаването на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в ко[е]то свободното движение на хора се гарантира. За тази цел Общността трябва да приеме, между другото, мерки в областта на съдебното сътрудничество по граждански дела, които са необходими за правилното функциониране на вътрешния пазар“.

- 5 Член 1 („Обхват“), параграф 1 от този регламент предвижда:

„Настоящият регламент се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се до:

а) развод, законна раздяла или [унищожаване] на брака;

[...]“.

6 Член 3 от посочения регламент е озаглавен „Обща компетентност“ и гласи:

„1. Компетентни да разглеждат дела, свързани с развод, законна раздяла на съпрузите и унищожаване на брака, са съдилищата на държавата членка,

а) на чиято територия:

- съпрузите имат обичайно местопребиваване, или
- съпрузите са имали последното обичайно местопребиваване, ако един от тях все още живее там, или
- ответникът има обичайно местопребиваване, или
- в случай на обща искова молба и единият от съпрузите има обичайно местопребиваване, или
- ищецът има обичайно местопребиваване, ако той е живял там поне една година непосредствено преди предявяването на иска, или
- ищецът има обичайно местопребиваване, ако е живял там поне шест месеца непосредствено преди предявяването на иска и е гражданин на въпросната държава членка или, ако се отнася до Обединеното кралство или Ирландия, има „domicile“ там;

б) чиито граждани са двамата съпрузи, или ако се отнася до Обединеното кралство или Ирландия, където те имат „domicile“.

2. За целите на настоящия регламент терминът „domicile“ има значението, с което се използва в правните системи на Обединеното кралство и Ирландия“.

7 Член 6 („Исключителна компетентност по членове 3, 4 и 5“) от същия регламент предвижда:

„Срещу съпруг, който:

- а) има обичайно местопребиваване на територията на държава членка; или
- б) е гражданин на държава членка или, ако се отнася до Обединеното кралство или Ирландия, има „domicile“ на територията на една от тези две държави, може да се предявява иск в друга държава членка само в съответствие с членове 3, 4 и 5“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

8 На 9 ноември 2011 г. ОЕ (италиански гражданин) и VY (германска гражданка) сключват брак в Дъблин (Ирландия).

9 Според предоставената от запитващата юрисдикция информация през май 2018 г. ОЕ напуска общото обичайно местопребиваване на двойката в Ирландия и от август 2019 г. живее в Австрия.

- 10 На 28 февруари 2020 г., тоест след като е живял повече от шест месеца в Австрия, ОЕ предявява пред Bezirksgericht Döbling (Районен съд Дьоблинг, Австрия) иск за разтрогване на брака си с VY.
- 11 ОЕ поддържа, че гражданин на държава членка, различна от държавата на сезирания съд, който е живял само шест месеца на територията на последната държава непосредствено преди да предяви иска си за развод, има право да се позове — с оглед на зачитането на принципа на недопускане на дискриминация, основана на гражданството — на компетентността на съдилищата на последната държава по силата на член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент № 2201/2003, което би означавало да не се приложи петото тире от тази разпоредба, изискващо ищецът да е живял там поне една година непосредствено преди предявяването на иска.
- 12 С определение от 20 април 2020 г. Bezirksgericht Döbling (Районен съд Дьоблинг) отхвърля иска на ОЕ, като приема, че не е компетентен да го разгледа. Според този съд диференцирането въз основа на гражданството, предвидено в член 3, параграф 1, буква а), пето и шесто тире от Регламент № 2201/2003, има за цел да не се допуска ищецът да се възползва от компетентността на съдилищата на определена държава членка.
- 13 Сезиран с въззивна жалба, Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Областен съд по граждански дела Виена, Австрия) потвърждава с определение от 29 юни 2020 г. определението на Bezirksgericht Döbling (Районен съд Дьоблинг).
- 14 ОЕ подава ревизионна жалба срещу това определение пред запитващата юрисдикция, Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия).
- 15 Запитващата юрисдикция отбелязва, че предвидената в член 3, параграф 1, буква а), пето и шесто тире от Регламент № 2201/2003 разлика в продължителността на действителното пребиваване на заинтересованото лице се основава единствено на критерия „гражданство“. Припомняйки, че има лица, които са родени и израснали в дадена държава членка, без да имат съответното гражданство, запитващата юрисдикция счита, че този критерий няма достатъчно значение за интеграцията и отношенията на близост със съответната държава членка. Ето защо тя има съмнения относно съвместимостта на разликата в третирането, произтичаща от тези разпоредби на Регламент № 2201/2003, с принципа на недопускане на дискриминация, основана на гражданство, прогласен в член 18 ДФЕС.
- 16 Освен това, в случай че тази разлика в третирането противоречи на принципа на недопускане на дискриминация, запитващата юрисдикция поставя и въпроса за съответните правни последици по дело като разглежданото в главното производство.
- 17 При тези обстоятелства Oberster Gerichtshof (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
 - „1) Нарушава ли член 3, [параграф 1], буква а), шесто тире от Регламент [№ 2201/2003] прогласената в член 18 ДФЕС забрана за дискриминация, тъй като в сравнение с член 3, [параграф 1], буква а), пето тире от същия регламент предвижда по-кратка продължителност на пребиваването на ищеца в зависимост от гражданството му като условие за компетентността на съдилищата на държавата на пребиваване?
 - 2) При утвърдителен отговор на първия въпрос:

Води ли подобно нарушение на забраната за дискриминация до това, че съгласно основното правило, предвидено в член 3, [параграф 1], буква а), пето тире от Регламент [№ 2201/2003], всеки ищец независимо от гражданството му — за да се позове на компетентност на съда по местопребиваването си — трябва да отговаря на условието за продължителност на пребиваването от дванадесет месеца, или като условие следва да се приеме продължителност на пребиваването от шест месеца?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 18 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали принципът на недопускане на дискриминация, основана на гражданство, закрепен в член 18 ДФЕС, допуска предвидената в член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент № 2201/2003 компетентност на съдилищата на държавата членка на пребиваване да зависи от минимална продължителност на пребиваването на ищеца непосредствено преди предявяването на иска му, която е с шест месеца по-малка от предвидената в член 3, параграф 1, буква а), пето тире от този регламент.
- 19 Съгласно постоянната съдебна практика принципът на недопускане на дискриминация или на равно третиране изисква да не се третират по различен начин сходни положения и да не се третират еднакво различни положения, освен ако такова третиране е обективно обосновано (вж. по-специално решения от 17 декември 2020 г., *Centraal Israëlitisch Consistorie van België* и др., С-336/19, ЕУ:С:2020:1031, т. 85 и от 25 март 2021 г., *Alvarez y Bejarano* и др./Комисия, С-517/19 Р и С-518/19 Р, ЕУ:С:2021:240, т. 52 и 64).
- 20 Сходният характер на различните положения се преценява с оглед на всички характеризиращи ги елементи. Тези елементи трябва по-специално да бъдат определени и преценени в светлината на предмета и целта на акта на Съюза, който установява разглежданото различие. Освен това трябва да бъдат взети предвид принципите и целите в областта, към която се отнася разглежданият акт (вж. по-специално решения от 6 юни 2019 г., Р. М. и др., С-264/18, ЕУ:С:2019:472, т. 29 и цитираната съдебна практика и от 19 декември 2019 г., НК/Комисия, С-460/18 Р, ЕУ:С:2019:1119, т. 67).
- 21 Освен това, що се отнася до съдебния контрол за спазването на принципа на равно третиране от законодателя на Съюза, Съдът е постановил, че при упражняване на предоставените му правомощия законодателят на Съюза разполага с широко право на преценка, когато действа в област, която предполага избор от политическо, икономическо и социално естество, и когато е призван да извършва комплексни преценки и оценки. Така единствено явно неподходящият характер на приета в тази област мярка с оглед на целта, която компетентните институции възнамеряват да постигнат, може да засегне законосъобразността на такава мярка (вж. по-специално решение от 6 юни 2019 г., Р. М. и др., С-264/18, ЕУ:С:2019:472, т. 26).
- 22 Съгласно тази съдебна практика обаче дори при наличието на такова право законодателят на Съюза е длъжен да основе избора си на критерии, които са обективни и подходящи с оглед на преследваната от разглежданото законодателство цел (решение от 6 юни 2019 г., Р. М. и др., С-264/18, ЕУ:С:2019:472, т. 27).

- 23 Именно в светлината на припомнените по-горе принципи следва да се провери дали с оглед по-специално на целта, преследвана с правилата за компетентност, установени в член 3, параграф 1, буква а) от Регламент № 2201/2003, ищец като ОЕ, който има обичайно местопребиваване на територията на държава членка, на която не е гражданин, и който започва производство за разтрогване на брака си пред съдилищата на тази държава членка, се намира в положение, което не е сходно на това на ищец, който е гражданин на посочената държава членка, така че да не противоречи на принципа на недопускане на дискриминация обстоятелството, че от първия се изисква да е живял за по-дълъг период на територията на същата държава членка, преди да може да предяви иска си.
- 24 Видно от съображение 1 от Регламент № 2201/2003, същият допринася за създаването на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в което се гарантира свободното движение на хора. За тази цел глави II и III от този регламент предвиждат по-специално правила относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по дела за разтрогване на брака, правила, чиято цел е да гарантират правната сигурност (решение от 25 ноември 2021 г., IV (Обичайно местопребиваване на съпруг — Развод), C-289/20, EU:C:2021:955, т. 31 и цитираната съдебна практика).
- 25 В този контекст член 3, включен в глава II от посочения регламент, установява общите критерии за компетентност по дела, свързани с развод, законна раздяла и унищожаване на брака. Тези обективни, алтернативни и изключителни критерии отговарят на необходимостта от правна уредба, адаптирана към специфичните нужди при стъклоновенията в областта на разтрогването на брачните връзки (решение от 25 ноември 2021 г., IV (Обичайно местопребиваване на съпруг — Развод), C-289/20, EU:C:2021:955, т. 32 и цитираната съдебна практика).
- 26 В това отношение, докато член 3, параграф 1, буква а), първо до четвърто тире от Регламент № 2201/2003 изрично закрепва критериите относно обичайното местопребиваване на съпрузите и обичайното местопребиваване на ответника, член 3, параграф 1, буква а), пето тире и член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламента допускат прилагане на правилото за компетентност на *forum actoris* (решение от 25 ноември 2021 г., IV (Обичайно местопребиваване на съпруг — Развод), C-289/20, EU:C:2021:955, т. 33 и цитираната съдебна практика).
- 27 Всъщност последните разпоредби предвиждат, че при определени условия съдилищата на държавата членка, на чиято територия ищецът има обичайно местопребиваване, са компетентни да се произнасят по дела за разтрогване на брака.
- 28 Така член 3, параграф 1, буква а), пето тире от посочения регламент предвижда такава компетентност, ако ищецът е живял там поне една година непосредствено преди предявяването на иска, докато член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от същия регламент намалява продължителността на пребиваването на ищеца на шест месеца непосредствено преди предявяването на иска, в случай че същият е гражданин на въпросната държава членка (решение от 13 октомври 2016 г., Mikołajczyk, C-294/15, EU:C:2016:772, т. 42).
- 29 Видно от практиката на Съда, правилата за компетентност по член 3 от Регламент № 2201/2003, включително предвидените в параграф 1, буква а), пето и шесто тире на този член, имат за цел да се осигури равновесие между, от една страна, мобилността на хората в рамките на Европейския съюз, по-специално като се защитават правата на съпруга, който вследствие на кризата в брачните отношения е напуснал държавата членка на общото

обичайно местопребиваване, и от друга страна, правната сигурност (по-специално тази на другия съпруг), като се гарантира наличието на действителна връзка между ищеца и държавата членка, чиито съдилища са компетентни да се произнесат по разтрогването на брачните връзки (вж. в този смисъл решения от 13 октомври 2016 г., Mikołajczyk, C-294/15, EU:C:2016:772, т. 33, 49 и 50 и от 25 ноември 2021 г., IB (Обичайно местопребиваване на съпруг — Развод), C-289/20, EU:C:2021:955, т. 35, 44 и 56).

- 30 От гледна точка на целта да се гарантира наличието на действителна връзка с държавата членка, чиито съдилища упражняват тази компетентност, ищец, гражданин на тази държава членка, който вследствие на кризата в брачните отношения напуска общото обичайно местопребиваване на двойката и решава да се върне в своята държава на произход, по принцип не се намира в положение, сходно на това на ищец, който не е гражданин на посочената държава членка и който се премества в нея вследствие на такава криза.
- 31 Всъщност в първия случай, без гражданството на съпруга да е достатъчно, за да се определи дали са изпълнени критериите по член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент № 2201/2003, все пак е възможно да се прецени връзката на този съпруг със съответната държава членка поради самия факт, че той е гражданин на тази държава членка и че по необходимост поддържа институционални и правни връзки с тази държава членка, както и — по принцип — културни, езикови, социални, семейни или имуществени връзки. Следователно подобни връзки могат да допринесат за установяването на действителната връзка, която трябва да съществува между ищеца и държавата членка, чиито съдилища упражняват посочената компетентност.
- 32 Тази преценка впрочем се подкрепя от съображенията, изложени в точка 32 от изготвения от г-жа Borrás обяснителен доклад към Конвенцията за компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела (Конвенция „Брюксел II“) (ОВ С 221, 1998 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 11, стр. 243), която е оказала влияние върху текста на Регламент № 2201/2003. Всъщност съгласно тези съображения критерият „гражданство“, който понастоящем се съдържа в член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент № 2201/2003, „гарантира, че вече съществува връзка със съответната държава членка“.
- 33 Обикновено не е такъв случаят на съпруг, който вследствие на кризата в брачните отношения решава да се премести в държава членка, на която не е гражданин. Всъщност в най-честия случай преди брака такъв съпруг никога не е поддържал с тази държава членка връзки, аналогични на тези на гражданин на посочената държава членка. Затова силата на връзката между ищеца и държавата членка, чиито съдилища упражняват компетентността за произнасяне по разтрогването на брака, би могла да се определи с помощта на други фактори, като например разглежданото понастоящем изискване за по-дълъг период на пребиваване на ищеца (поне една година) на територията на тази държава членка непосредствено преди предявяването на иска му.
- 34 Освен това разликата в минималната продължителност на действителното пребиваване на ищеца — непосредствено преди предявяването на иска му — на територията на държавата членка, чиито съдилища упражняват тази компетентност, в зависимост от това дали ищецът е гражданин на тази държава членка, се основава на обективно обстоятелство, което няма как да не е известно на съпруга на ищеца, а именно гражданството на неговия съпруг.

- 35 В това отношение от момента, когато поради криза в брачните отношения съпругът напусне обичайното местопребиваване на двойката и се завърне на територията на държавата членка, на която е гражданин, за да установи там новото си обичайно местопребиваване, другият съпруг може да очаква, че искането за прекратяване на брачните връзки евентуално ще бъде подадено пред съдилищата на тази държава членка.
- 36 Тъй като зачитането на правната сигурност на този друг съпруг е поне отчасти гарантирано от институционалната и правната връзка (каквата е гражданството на неговия съпруг) с държавата членка, чиито съдилища упражняват компетентността за произнасяне по разтрогването на съответния брак, не е явно неподходящо, че такава връзка е била взета предвид от законодателя на Съюза при определянето на изискваната продължителност на действителното пребиваване на ищеца на територията на тази държава членка, на която той е гражданин, доколкото въпросната връзка разграничава положението на въпросния ищец от това на ищец, който не е гражданин на съответната държава членка.
- 37 Действително диференцирането, извършено от законодателя на Съюза в член 3, параграф 1, буква а), пето и шесто тире от Регламент № 2201/2003, се основава на презумпцията, че гражданинът по принцип ще поддържа по-тясна връзка с държавата си на произход от лице, което не е гражданин на съответната държава.
- 38 С оглед обаче на целта да се гарантира наличието на действителна връзка между ищеца и държавата членка, чиито съдилища упражняват компетентността за произнасяне по разтрогването на съответния брак, обективният характер на критерия, основан на гражданството на ищеца и предвиден в член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент № 2201/2003, не може да бъде оспорен, без да се постави под въпрос свободата на преценка на законодателя на Съюза, възприел този критерий.
- 39 Освен това по отношение на критерия, основан на гражданството на заинтересованото лице, Съдът е приел още, че дори ако в изолирани случаи от установяването на обща и абстрактна правна уредба трябва да последват непредвидени неудобства, законодателят на Съюза не може да бъде упрекнат, че е прибягнал до категоризация, при положение че тя не е дискриминационна по своето естество предвид целта, която преследва (вж. по аналогия решения от 16 октомври 1980 г., Hochstrass/Съд, 147/79, EU:C:1980:238, т. 14 и от 15 април 2010 г., Gualtieri/Комисия, C-485/08 P, EU:C:2010:188, т. 81).
- 40 В случая законодателят на Съюза не може да бъде упрекнат за това, че е използвал отчасти — що се отнася до прилагането на правилото за компетентност на *forum actoris* — критерия „гражданство“ на ищеца, за да улесни установяването на действителна връзка с държавата членка, чиито съдилища упражняват компетентността за произнасяне по разтрогването на съответния брак, поставяйки допустимостта на иска за разтрогване на брака на ищеца, който е гражданин на тази държава членка, в зависимост от изтичането на по-кратък период на пребиваване преди предявяването на иска от периода, предвиден за ищец, който не е гражданин на посочената държава членка.
- 41 От това следва, че с оглед на целта да се гарантира наличието на действителна връзка между ищеца и държавата членка, чиито съдилища упражняват компетентността за произнасяне по разтрогването на съответния брак, извършеното от законодателя на Съюза в член 3, параграф 1, буква а), пето и шесто тире от Регламент № 2201/2003 диференциране въз основа на критерия „гражданство“ на ищеца не представлява забранена съгласно член 18 ДФЕС разлика в третирането, основана на гражданството.

- 42 По изложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че принципът на недопускане на дискриминация, основана на гражданство, закрепен в член 18 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска предвидената в член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент № 2201/2003 компетентност на съдилищата на държавата членка, на чиято територия ищецът има обичайно местопребиваване, да зависи от минимална продължителност на пребиваването на ищеца непосредствено преди предявяването на иска му, която е с шест месеца по-малка от предвидената в член 3, параграф 1, буква а), пето тире от този регламент, тъй като заинтересованото лице е гражданин на тази държава членка.

По втория въпрос

- 43 Предвид отговора на първия въпрос не следва да се разглежда вторият въпрос.

По съдебните разноски

- 44 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

Принципът на недопускане на дискриминация, основана на гражданство, закрепен в член 18 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска компетентността на съдилищата на държавата членка, на чиято територия ищецът има обичайно местопребиваване (предвидена в член 3, параграф 1, буква а), шесто тире от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000), да зависи от минимална продължителност на пребиваването на ищеца непосредствено преди предявяването на иска му, която е с шест месеца по-малка от предвидената в член 3, параграф 1, буква а), пето тире от този регламент, тъй като заинтересованото лице е гражданин на тази държава членка.

Подписи